

Предмет ЛУКОВИЋ против СРБИЈЕ

(Представка број 43808/07)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

26. март 2013. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима утврђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Она може бити предмет редаторских промена..

У предмету Луковић против Србије,
Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању Већа у саставу:

Guido Raimondi, *председник*,
Peer Lorenzen,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Nebojša Vučinić,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller, *судије*,

и Françoise Elens-Passos, *заменик секретара одељења*,
после већања на затвореној седници одржаној 5. марта 2013. године,
изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (број 43808/07) против Републике Србије коју је Суду поднео према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција“), српски држављанин, г. Велибор Луковић (у даљем тексту: „Подносилац представке“), 11. септембра 2007. године.
2. Подносиоца представке је заступала гђа Б. Кајганић, адвокат из Београда. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада“) заступао је њен заступник г. С. Царић.
3. Подносилац представке се посебно жалио због незаконитог и прекомерно дугог притвора пре суђења.
4. Представка је 9. новембра 2010. године достављена Влади. Такође је одлучено да се допуштеност и основаност представке разматрају истовремено (члан 29. став 1.).

ЧИЊЕНИЦЕ

I ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

5. Подносилац представке је рођен 1973. године и живи у Краљеву. Он је био запослен у Одсеку за сузбијање кријумчарења Управе царине.
6. 28. новембра 2006. године он је ухапшен и притворен под сумњом да је организовао криминалну групу и због корупције.

7. Истражни судија Окружног суда у Београду (у даљем тексту: „Окружни суд“) је 1. децембра 2006. године продужио притвор подносиоцу представке и још осамнаестиорици оптужених. Разлози за притвор су били следећи:

“Разматрајући предлог тужиоца [за продужење притвора], истражни судија налази да је предлог основан и одређује продужење притвора оптуженом Велибору Луковићу ...на основу члана 142. став 2 (1) Закона о кривичном поступку. Оптужени Велибор Луковић... [је] запослен у Управи царина [и] током вишегодишње службе, свакако је успоставио контакте са другим службеницима на царини, као и са лицима из иностранства, што би групи могло да омогући прелазак државне границе без прописаних докумената. Такође и чињеница да су вршењем кривичних дела која им се стављају на терет прибавили значајна материјална средства која би могли да искористе у циљу избегавања кривичног гоњења, указује на опасност од бекства ако би били пуштени.

...

Према оптуженом Велибору Луковићу ... притвор је одређен на основу члана 142. став 2 (2) Закона о кривичном поступку. С обзиром да је оптужени Велибор Луковић ... координатор Одсека за сузбијање кријумчарења, он је у надређеном положају у односу на друге царинике које треба саслушати као сведоке ... [ово] указује да би, ако буде пуштен, он ометао суђење утицајем на сведоке...

Узимајући у обзир да је оптужени Велибор Луковић ... учинио неколико кривичних дела у кратком временском периоду ... истражни судија сматра да ове чињенице представљају особите околности које указују да би боравком на слободи он поновио извршење кривичних дела, па му је притвор одређен и на основу члана 142. став 2 (3) Закона о кривичном поступку.

Узимајући у обзир да се оптуженом Велибору Луковићу ... стављају на терет озбиљна кривична дела за које је прописана казна затвора у трајању преко десет година, и с обзиром на начин извршења, посебно, да је он запослен у Одсеку за сузбијање кријумчарења, које је управо формиран ради спречавања кривичних дела која су омогућавали [другима] да их учине... притвор му је одређен и на основу члана 142. став 2 (5) Закона о кривичном поступку [на основу природе наводног кривичног дела и тежине казне која би се могла одредити].

...”.

8. Подносилац представке је 13. децембра 2006. године суспендован са посла почев од 28. новембра 2006. године, а то је датум када је ухапшен.
9. Притвор је подносиоцу представке даље продужаван 27. децембра 2006. године и 23. фебруара 2007. године по истом основу као што је речено у горе наведеном решењу трочланог судског већа Окружног суда, односно, од стране Врховног суда Србије (у даљем тексту: „Врховни суд“).
10. Јавни тужилац је 28. маја 2007. године подигао оптужницу – на 247 страница – против подносиоца представке и још двадесет седам појединаца и истог дана је доставио Окружном суду. Подносилац

представке се теретио за организовање криминалне групе и осам дела корупције. Окружни суд му је продужио притвор истог дана из истих разлога као и раније. Посебно, у вези са утицајем на сведоке, суд је закључио да је и даље оправдано да се подносиоцу представке притвор продужи по том основу зато што је, с обзиром на сложеност предмета и број оптужених, требало испитати још осамдесет једног сведока. Примерак тог решења је подносиоцу представке уручен 31. маја 2007. године, а он се касније на њега жалио.

11. Паралелно са жалбом, 31. маја 2007. године бранилац подносиоца представке је Окружном суду поднео захтев за његово пуштање на слободу, на основу тога што му оптужница није уручена у року од двадесет четири часа како прописује члан 270. став 1. Закона о кривичном поступку (види став 28. у даљем тексту), чиме није поштован рок од шест месеци прописан чланом 144. тог Закона (види став 27. у даљем тексту). Окружни суд је 11. јуна 2007. године одбио овај захтев. Та одлука није била предмет жалбе.
12. Примерак оптужнице уручен је подносиоцу представке 13. јуна 2007. године.
13. Врховни суд је ово решење потврдио 22. јуна 2007. године продуживши притвор подносиоцу представке од 28. маја 2007. године (види став 10. у горњем тексту). Он је утврдио, сходно Закону о кривичном поступку, да је датум када је оптужница уручена том суду – а не датум када је оптужница уручена оптуженом – датум који се узима приликом одлучивања да ли је оптужница подигнута у максималном шестомесечном року притвора пре суђења.
14. Председник Окружног суда је истог дана обавестио браниоца подносиоца представке да оптужница није била уручена подносиоцу представке на време због сложености предмета и обимног посла судије који је поступао у предмету.
15. Јавни тужилац је 16. августа 2007. године одлучио да не уложи захтев за ванредно преиспитивање у име подносиоца представке у вези са одлукама од 28. маја 2007. године и 22. јуна 2007. године (ст. 10 и 13. у горњем тексту).
16. Притвор подносиоца представке је редовно разматран и продужаван свака два месеца од стране Окружног суда и Врховног суда, а, после реформе домаћег правосуђа, од стране Вишег суда у Београду (у даљем тексту: „Виши суд“) и Апелационог суда у Београду (у даљем тексту: „Апелациони суд“).
17. Подносилац представке је оспоравао притвор више пута. Он је посебно тврдио да нема разлога да му се притвор продужава због ризика да ће утицати на сведоке, зато што суд није навео сведоке које још треба саслушати и на које околности, и да, према томе,

није могуће утврдити на које би сведоке он потенцијално могао утицати. Даље, у вези са ризиком од његовог бекства, он је тврдио да он није радио као координатор одсека за борбу против кријумчарења у време наводних криминалних радњи, већ да је у Управи царине имао друго радно место. Подносилац представке је такође тврдио да нема ризика да ће он поновити кривична дела, зато што је суспендован са посла у Управи царине. Најзад, он је тврдио да не постоји законски основ за продужетак његовог притвора на основу тежине казне која би се могла изрећи и посебних отежавајућих околности кривичних дела која му се приписују.

18. До 19. новембра 2007. године његов притвор се заснивао на истом основу као и раније. Посебно, у вези са његовим утицајем на сведоке, судови су поновили претходну тврдњу да на суђењу тек треба испитати осамдесет једног сведока, зато што се они нису могли испитати за време истраге због сложености предмета.
19. Врховни суд је 19. новембра 2007. године, иако је одбио жалбу подносиоца представке, усвојио тврдњу у вези са четвртим основом притвора (тежина казне која би се могла изрећи, начин на који је кривично дело учињено или друге отежавајуће околности) и донео одлуку да он не постоји. Суд је посебно утврдио:

“... за овај законски основ [да би притвор био продужен] морају кумулативно бити испуњена два услова: да је за кривично дело у питању прописана казна затвора преко десет година и [да постоје] посебно тешке околности. У конкретном случају, испуњен је само један од услова, јер постоји основана сумња да су окривљени извршили кривична дела за која је прописана казна затвора преко десет година, али разлози који су наведени у побијаном решењу не оправдавају постојање другог услова... [Ни] чињеница да су окривљени били запослени у Управи царине, [ни] посебне околности њихових радних места, ни чињеница да су стекли велику незакониту корист не могу се сматрати посебно отежавајућим околностима, јер су тако дати разлози садржани у чињеничном опису кривичних дела у питању и представљају [саставне] елементе тих кривичних дела.

Стога, Врховни суд налази да разлози наведени у побијаном решењу не оправдавају могућност продужења притвора на основу члана 142 став 2 (5) Закона о кривичном поступку ...”

Дато је и даље образложење притвора подносиоца представке на основу ризика да би он могао поновити кривично дело:

“... постоји основана сумња да би оптужени Велибор Луковић ... као [члан] организоване криминалне групе учинио више кривичних дела у дужем временском периоду ... [група] је планирала криминалне радње у неодређеном временском периоду и ради стицања огромне незаконите зараде ... [О]ве околности оправдавају бојазан да би, ако буде пуштен, он поновио кривично дело ...”

20. Приликом доношења каснијих решења о продужењу притвора подносиоцу представке, судови су посебно утврдили, у вези са ризиком да ће подносилац представке утицати на сведоке, да би он могао утицати на два друга оптужена, Ф.П. и М.М., који су били у бекству; и да постоји ризик да ће он утицати на сведока Н. Ш., од кога се очекивало да сведочи о ослобађању од плаћања царине за моторно возило које је подносилац представке добио као поклон од Ф. П.
21. Од 13. априла 2009. године надаље притвор је подносиоцу представке продужаван само на основу тога што би он могао побећи и поновити кривично дело. Судови су утврдили да је трећи основ, ризик да ће он утицати на сведоке, престао да постоји, пошто није постојала разумна сумња да се верује да би у тој фази поступка подносилац представке могао контактирати или утицати на М.М., који је дуго био на слободи.
22. Од 4. децембра 2009. године надаље притвор подносиоца представке заснивао се само на ризику да ће побећи. Суд је утврдио да је ризик да ће поновити кривично дело престао да постоји с обзиром: да је прошло време од наводне криминалне радње; на чињеницу да је подносилац представке суспендован са посла; на чињеницу да раније није био у кривичној евиденцији; на време које је провео у притвору; и на чињеницу да се криминална група распала. Суд је даље утврдио да разлози који су раније оправдавали његов притвор по овом основу не могу да постоје током целог поступка, и да према томе суд мора аутоматски процењивати њихово постојање приликом сваког разматрања.
23. Док је био у притвору, подносилац представке је поднео предлог за пуштање на слободу на основу јемства. До децембра 2009. године предлози су одбацивани као недопуштени (види став 31. у даљем тексту). Од децембра 2009. године надаље, када се притвор подносиоца представке заснивао само на ризику да ће он побећи, одбијена су четири предлога за јемство зато што је вредност предложеног јемства (хипотека на непокретностима у својини чланова породице подносиоца представке) сматрана недовољном као гаранција његовог појављивања на суђењу. Судови су такође приметили да није достављен ниједан доказ у вези са финансијском ситуацијом подносиоца представке и његове породице, као потпора овом предлогу, и да није прибављена тачна вредност непокретности.
24. Виши суд је 9. јула 2010. године прихватио јемство у вредности од 388.416,50 евра (ЕУР). Апелациони суд је 20. јула 2010. године укинуо ту одлуку и наложио да се предлог за јемство поново разматри. Суд је приметио да је имовина подносиоца представке

- била предмет финансијске истраге и да је неопходно да се утврди да ли је та имовина укључена у јемство које је било понуђено.
25. Виши суд је 16. августа 2010. године поново прихватио јемство у вредности од 388.416,50 евра. Апелациони суд је 23. августа 2010. године потврдио ту одлуку.
26. Подносилац представке пуштен је на слободу 27. августа 2010. године.

II РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО И ПРАКСА

27. Члан 144. Закона о кривичном поступку из 2001. године¹, у релевантном делу, прописује да се тужени пушта из притвора ако се оптужница не подигне у року од шест месеци од његовог или њеног хапшења. У складу са домаћом судском праксом, оптужница се сматра подигнутом када се оптужница преда надлежном суду (види одлуку Уставног суда Србије, број Уж-1503/2009 од 3. децембра 2009. године која потврђује дугорочну судску праксу).
28. Члан 270. став 1. прописује да се оптужница предаје оптуженом који је у притвору у року од двадесет четири часа од предаје оптужнице суду.
29. Члан 269. став 2. прописује да суд одлучује да ли да продужи појединачни притвор у року од три дана од предаје оптужнице.
30. Разлози за притвор су наведени у члану 142. Притвор се одређује ако постоји оправдана сумња да је оптужени починио кривично дело у питању и ако, између осталог, постоји могућност да ће оптужени побећи (члан 142. став 2 (1)), ометати суђење (уништити доказе или утицати на сведоке или ометати суђење на неки други начин) (члан 142. став 2 (2)), поновити кривично дело (члан 142. став 2 (3)), или ако је за кривично дело у питању одређена казна затвора преко десет година и на начин на који је дело учињено, или ако друге посебне отежавајуће околности, оправдавају притвор оптуженог (члан 142. став 2 (5)).
31. Јемство се може прихватити само у односу на оптуженог који је притворен због ризика да ће он или она побећи (члан 137. став 1.). Новчани износ се увек утврђује у односу на тежину кривичног(их) дела(а), личне и породичне прилике оптуженог и финансијску ситуацију лица које нуди да положи јемство (члан 138. став 1.).

¹ Закон о кривичном поступку, „Службени лист Савезне Републике Југославије“, бр. 70/01 и 68/02; и „Службени гласник Републике Србије“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 122/08, 20/09, 72/09 и 76/10.

ПРАВО

I НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 5. СТАВ 1. КОНВЕНЦИЈЕ

32. Подносилац представке се жалио да је његов притвор пре суђења у периоду од 28. маја до 13. јуна 2007. године био незаконит зато што му оптужница није уручена у року од двадесет четири часа како је утврђено чланом 270. став 1. Закона о кривичном поступку из 2001. године. Он се позвао на члан 5. став 1. Конвенције, чији релевантан део гласи како следи:

“1. Свако има право на слободу и безбедност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у следећим случајевима и у складу са законом прописаним поступком:

...

(с) у случају законитог хапшења или лишења слободе ради привођења лица пред надлежну судску власт због оправдане сумње да је извршило кривично дело, или када се то оправдано сматра потребним како би се предупредило извршење кривичног дела или бекство по његовом извршењу;

...”

33. Влада је оспорила ову тврдњу.

34. Суд констатује да се ова притужба заснива на погрешном тумачењу домаћег права. Према Закону о кривичном поступку из 2001. године и домаћој судској пракси, датум предаје оптужнице надлежном суду – а не датум када се она уручи оптуженом – је датум који се узима приликом утврђивања да ли је оптужница подигнута за време притвора пре суђења у максималном трајању шест месеци (став 27. у горњем тексту). Суд би онда требало да оптужницу преда оптуженом у року од двадесет четири часа од њеног пријема и да у року од три дана одлучи да ли да продужи притвор пре суђења оптуженом (ст. 28 и 29. у горњем тексту).

35. У конкретном случају, подносилац представке је ухапшен 28. новембра 2006. године. У року од шест месеци, 28. маја 2007. године, јавни тужилац је предао оптужницу Окружном суду у Београду, а 31. маја 2007. године, у оквиру рока од три дана, Окружни суд је подносиоцу представке предао примерак решења о продужењу притвора. Иако је тачно да је оптужница предата подносиоцу представке тек 13. јуна 2007. године, пошто је рок од двадесет четири часа истекао, то није утицало на законитост његовог притвора. Оно што је од важности према члану 5. став 1. је да је решење о притвору предато подносиоцу представке у законском року. Према томе, ова притужба је очигледно неоснована и мора се одбацити према члану 35. ст. 3 (а) и 4. Конвенције.

II НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 5. СТАВ 3. КОНВЕНЦИЈЕ

36. Подносилац представке се даље жалио на дужину свог притвора пре суђења. Он се ослонио на члан 5. став 3. Конвенције, који у релевантном делу гласи како следи:

„Свако ко је ухапшен или лишен слободе сходно одредбама из става 1.ц овог члана ...има право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може се условити јемствима да ће се лице појавити на суђењу.

A. Допуштеност

1. Неисцрпљивање домаћих правних средстава

37. Влада је тврдила да је подносилац представке пропустио да уложи уставну жалбу у вези са овом притужбом.

38. Подносилац представке се није сложио да је то било потребно.

39. Суд примећује да је представка поднета пре 7. августа 2008. године па стога подносилац представке није био обавезан да уложи уставну жалбу пре прослеђивања његовог предмета овом Суду (види *Винчић и други подносиоци представке против Србије*, бр. 44698/06 итд., став 51., 1. децембар 2009. године). Примедба Владе се због тога мора одбацити.

2. Закључак

40. Суд примећује да ова притужба није очигледно неоснована у оквиру значења члана 35. став 3 (а) Конвенције. Он даље примећује да она није недопуштена ни по једном другом основу. Она се према томе мора прогласити допуштеном.

B. Основаност

1. Наводи странака

(а) Подносилац представке

41. Подносилац представке је изнео да дужина његовог притвора пре суђења не може да се сматра оправданом у смислу члана 5. став 3. Конвенције. Он је тврдио да су разлози његовог притвора произвољни и непоткрепљени чињеницама. Подносилац представке је даље тврдио да поступак није марљиво вођен. С тим у вези, он је тврдио да је истражни судија испитао само шеснаест сведока за шест месеци.

(б) Влада

42. Влада је изнела да је дужина притвора пре суђења подносиоца представке била разумна с обзиром на сложеност и осетљивост предмета. Истрагу је водио службеник Специјалног тужилаштва за организовани криминал, а тицала се двадесет осам појединаца, од којих је седам, укључујући и подносиоца представке, било запослено у Управи царине. Подносилац представке се теретио за организовање међународне криминалне групе и корупцију, што је идентификовано као један од главних проблема са којима се суочава Тужена држава. Предмет је такође изазвао велико интересовање медија.
43. У вези са разлозима подносиоцевог притвора, Влада је изнела да су они били релевантни и довољни. Постојање посебних основа за притвор подносиоца представке редовно је процењивано од стране домаћих судова. Штавише, његов предлог за пуштање на слободу на основу јемства увек је прописно цењен и он је прихваћен пошто су испуњени законски услови.

2. Процена Суда

(а) Општи принципи

44. Суд подсећа да су општи принципи у вези са правом „на суђење у разумном року или пуштање на слободу до суђења“, како је зајемчено чланом 5. став 3. Конвенције, наведени у једном броју претходних пресуда (види, међу многим другим ауторитетима, *Kudła против Пољске* [ВВ], број 30210/96, став 110 и тако редом, ЕЦХР 2000-ХI, и *МсКау против Уједињеног Краљевства* [ВВ], број 543/03, ст. 41-44, ЕЦХР 2006-Х, са даљим позивањем).

(б) Примена горе наведених принципа на конкретан случај

45. Суд констатује да је период који би требало узети у обзир почео 28. новембра 2006. године, када је подносилац представке ухапшен и притворен, и да се завршио 27. августа 2010. године, када је пуштен на слободу уз јемство. Он је тако трајао три године и девет месеци.
46. Суд примећује да се предметни случај односио на озбиљна кривична дела, наиме на организовање криминалне групе и корупцију. Према томе, он је био класичан пример организованог криминала, који по дефиницији ствара више потешкоћа за истражне органе, а касније и за судове приликом утврђивања чињеница и степена одговорности сваког члана групе. Очигледно је да у предметима ове врсте, стална контрола и ограничење могућности окривљених да међусобно контактирају као и да контактирају са другим појединцима може бити од суштинског значаја да се избегне њихово бекство, прикривање доказа и, као

најважније, утицај на или чак претње сведоцима. Према томе, дужи периоди притвора него у другим случајевима могу бити разумни (види, на пример, *Tomecki против Пољске*, број 47944/06, став 29., 20. мај 2008. године).

47. По мишљењу Суда, чињеницу да се овај предмет односио на члана такве криминалне групе требало би узети у обзир у процени усклађености са чланом 5. став 3. (види *Vak против Пољске*, број 7870/04, став 57., 16. јануар 2007. године).
48. Суд примећује да су се у одлукама да подносиоца представке задрже у притвору судски органи у почетку ослањали на следеће: (1) ризик од бекства; (2) ризик да ће ометати суђење притиском на сведоке и друге оптужене; (3) ризик да ће поновити кривично дело; и (4) озбиљну природу кривичних дела за која се теретио и тежину казне која би му се могла изрећи ако се утврди да је крив (види став 7. у горњем тексту). Осим тога, Влада је навела да је посебна сложеност предмета, пошто се тичао организованог криминала, такође оправдавала притвор према подносиоцу представке.
49. Суд примећује да су се у својим одлукама, домаћи судови позивали на посебне чињенице предмета и личне прилике подносиоца представке и нису користили „опште и апстрактне аргументе“ за његов континуирани притвор (супротно, на пример, *Voicenco против Молдавије*, број 41088/05, став 143., 11. јул 2006. године, и *Khudoyorov против Русије*, број 6847/02, ст. 185-186, ЕЦХР 2005-X). Они су свака два месеца разматрали сваки посебан основ за притвор и давали детаљна образложења зашто би притвор требало даље продужити. Даље, бројне жалбе подносиоца представке детаљно су разматране, а судови су доносили образложене одлуке због чега су те жалбе одбијане.
50. Суд такође примећује да су протеком времена разлози судова еволуирали, одсликавајући развој ситуације и верификујући да ли су ти основи и даље важили у каснијим фазама поступка.
51. Врховни суд је посебно утврдио 19. новембра 2007. године да четврти основ (озбиљна природа кривичних дела за која се теретио и тежина казне која би му се могла изрећи) није био задовољен у случају подносиоца представке зато што нису постојали кумулативни услови да би се тај основ употребио (став 19. у горњем тексту).
52. Даље, домаћи судови су 13. априла 2009. године утврдили да је други основ, ризик од ометања суђења утицајем на сведоке и друга оптужена лица, престао да постоји (став 21. у горњем тексту). Коначно, судови су 4. децембра 2009. године утврдили да је трећи основ за притвор, ризик да ће поновити кривично дело, престао да постоји с обзиром да је подносилац представке суспендован са посла, на протек времена и чињеницу да се криминална група

распала (став 22. у горњем тексту). Суду је познато да је подносилац представке суспендован са посла 12. децембра 2006. године, са дејством од 28. новембра 2006. године, и да ова чињеница није могла остати непозната судским органима. Међутим, он је спреман да прихвати да су постојала друга оправдања за притвор по овом основу, и поред суспензије подносиоца представке с посла. У прилог томе је горе наведена одлука од 4. децембра 2009. године, којом је у обзир узет један број других релевантних околности за постојање овог основа.

53. После 4. децембра 2009. године притвор подносиоца представке заснивао се само на ризику од бекства. Иако је тачно да су домаћи судови користили исто образложење у вези са овим основном током целокупног притвора подносиоца представке и да је протеком времена овај основ постао неизбежно мање релевантан, Суд не може да закључује само на основу овога да власти нису имале разуман основ да га држе у притвору како би га спречиле да побегне (упоредити *Panchenko против Русије*, број 45100/98, став 106., 8. фебруар 2005. године). Имајући у виду природу случаја (наиме, озбиљан случај корупције), било је разумно веровати да је ризик од бекства подносиоца представке постојао за све време његовог притвора пре суђења. Образложење домаћих судова да би му контакти са другим цариницима, које је подносилац представке успоставио на послу у Србији и у иностранству, могли омогућити да побегне не изгледа произвољно. Штавише, постојање овог основа је такође редовно преиспитивано свака два месеца. Горе наведена разматрања довољна су за Суд да закључи да су основи наведени за притвор пре суђења подносиоца представке биле „релевантни“ и „довољни“ да оправдају његово задржавање у притвору за целокупни период који се разматра.

54. Осим тога, Суд подсећа да када је једини преостали разлог за континуирани притвор ризик да ће оптужени побећи и тиме накнадно избећи појављивање на суђењу, он се мора пустити на слободу ако је у стању да пружи одговарајуће гаранције којима ће обезбедити појављивање на суду, на пример, давањем јемства (види, на пример, *Wemhoff против Немачке*, 27. јун 1968. године, став 15., серија А број 7).

У конкретном предмету, подносилац представке је поднео неколико предлога за пуштање уз јемство. У почетку су они одбацивани у складу са чланом 137. став 1. Закона о кривичном поступку, који прописује да се јемство може једино прихватити у односу на оптуженог који је притворен због ризика од бекства (став 31. у горњем тексту). Пошто је једини преостали основ за притвор био ризик од бекства подносиоца представке, судови су одбили четири предлога за пуштање уз јемство зато што је вредност

предложеног јемства сматрана недовољном да гарантује његово појављивање на суђењу (став 23. у горњем тексту).

Коначно, 16. августа 2010. године јемство је прихваћено, а подносилац представке је пуштен на слободу 27. августа 2010. године.

55. Суд најзад примећује да је поступак био прилично сложен, с обзиром на број тужених, обиман доказни поступак и примену посебних мера потребних у предметима организованог криминала. Суд према томе закључује да су националне власти показале посебну марљивост у вођењу поступка. Дужина истраге и суђења оправдана је изузетном сложености предмета. Подносилац представке није навео ниједан период неактивности који би могао да доведе до супротног закључка Суда.
56. С обзиром на горе наведено, Суд сматра да нема повреде члана 5. став 3. Конвенције.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД

1. *Проглашава* једногласно притужбу у вези са дужином притвора пре суђења подносиоца представке допуштеном и проглашава, већином гласова, преостали део представке недопуштеним,;
2. *Утврђује* да нема повреде члана 5. став 3. Конвенције, гласовима шест према један.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 26. марта 2013. године, у складу са правилем 77 ст. 2 и 3 Пословника Суда.

Françoise Elens-Passos
Заменик секретара

Guido Raimondi
Председник

У складу са чланом 45. став 2. Конвенције и Правилем 74 став 2. Пословника Суда, издвојено мишљење судије Сајо приложено је уз ову пресуду.

G.R.A.
F.E.P.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ САЈО

Питање је овде да ли је оправдано што је Влада држала подносиоца представке у затвору без јемства и суђења четрдесет пет месеци непрекидно. Овај Суд је донео одлуку на основу аналогних предмета, а ја сматрам да је такав продужен притвор био прекомеран.

Члан 5. став 3. Конвенције јемчи право на суђење у разумном року или пуштање на слободу до суђења. Пуштање на слободу може бити условљено гаранцијама појављивања на суђењу. У недостатку релевантног и довољног разлога, лице оптужено за кривично дело мора увек бити пуштено на слободу док траје суђење (види *Smirnova против Русије*, бр. 46133/99 и 48183/99, став 58., ЕЦХР 2003-IX (изводи); *Becsiiev против Молдавије*, број 9190/03, став 53., 4. октобар 2005. године; и *Khodorkovskiу против Русије*, број 5829/04, став 182., 31. мај 2011. године). Где постоје такви релевантни и довољни основи, Суд мора такође утврдити да ли су надлежне домаће власти показале „посебну марљивост“ у вођењу поступка, пошто почетни основи за притвор пре суђења временом постају све мање битни (види *Labita против Италије* [ВВ], број 772/95, став 153., ЕЦХР 2000-IV). Држава мора размотрити алтернативне превентивне мере, као што је јемство, да би осигурала појављивање на суду (види *Jablonski против Пољске*, број 33492/96, став 83., 21. децембар 2000. године). Од посебне је важности да људи не буду изложени сумњивом поступању полиције и тужилаштва, чак и када се терете за озбиљно кривично дело. Потпуни недостатак одговарајуће хитности у поступању у кривичним стварима, без обзира на разлог, не може учинити дуг притвор пре суђења нормалним. Захтев да дужина притвора пре суђења буде ограничена је тесно повезан са претпоставком невиности. Постоји јасна опасност да ће овај притвор бити злоупотребљен; његов наставак не може се употребити да се наслути затворска казна.¹ Чак и када оптужени употреби своје право да не „сарађује са властима,“ иако то може заиста успорити „напредак истраге“, неприхватљиво је да би њега требало натерати да „сноси последице“ продужењем притвора (види издвојено мишљење судије De Meyer, *W. против Швајцарске*, 26. јануар 1993. године, серија А број 254-А). Приликом утврђивања да ли притвор оптуженог лица превазилази разумну границу, на националним судским органима је да траже све чињенице за или против постојања истинског захтева јавног интереса који оправдава одступање од

¹ S. Trechsel, „Људска права у кривичним поступцима“. OUP. 2007. 516.

правила поштовања слободе појединца (*Neumeister против Аустрије*, 27. јун 1968. године, [Део закона] став 4., серија А број 8.). У оцени континуираног притвора пресудно је да се увек подсети да би разматрања јавног интереса продуженог притвора требало разумети као „напуштање правила поштовања слободе појединца“ (*Yagci и Sargin против Турске*, број 16419/90, став 50., 8. јун 1995. године). Имајући на уму снагу инквизиторских навика у многим правним системима, та разматрања морају охрабрити горе наведена правила и Суд би требало да се њима руководи у примени члана 5. став 3. у свим случајевима.

Разматрајући претпоставку у корист пуштања на слободу, националне власти морају обезбедити да притвор пре суђења оптуженог лица не прелази разуман рок (види *McKay против Уједињеног Краљевства* [BB], број 543/03, став 43., ЕЦХР 2006-X). Оне морају разматрати све чињенице које подржавају или се одупиру постојању јавног интереса који оправдава одступање од правила из члана 5, и у својим одлукама о предлозима за пуштање на слободу морају изричито изнети те разлоге. Недовољне чињенице или недостаци у процесу довешће Суд до тога да утврди повреду члана 5. став 3 (исто).

Суд не признаје ризик од непојављивања оптуженог на суђењу као разлог да се лице осумњичено за кривично дело притвори пре доношења пресуде (види *Stögmüller против Аустрије*, 10. новембар 1969. године, став 15., серија А број 9). Али, домаће власти не могу учинити ову процену теоријски; оне морају проценити један број фактора специфичних за предмет, као што су карактер лица, морал, дом, занимање, имовина, породичне везе и везе са земљом у којој се кривично гони. Сама могућност тешке казне и тежина доказа нису по себи довољни да компензују ове факторе (види *Neumeister*, цитиран у горњем тексту, став 10., и *Piruzyan против Armenia*, број 33376/07, став 94-95, ЕЦХР 2012 (изводи)). Штавише, када је једини преостали разлог за продужени притвор бојазан од бекства оптуженог, чиме ће касније избећи да се појави на суђењу, мора се донети одлука о његовом пуштању на слободу док траје суђење, ако се од њега могу добити гаранције којима се обезбеђује појављивање на суђењу (види *Wemhoff против Немачке*, 27. јун 1968. године, став 15., серија А број 7). А као најважније овде, ризик од бекства није изговор за неразумно одуговлачење у извођењу осумњиченог на суђење (види, на пример, *Szepesi против Мађарске*, број 7983/06, став 28., 21. децембар 2010. године, при чему се утврђује да је упркос ризику од бекства оптуженог, десетомечна неактивност у судском поступку била

непомирљива са захтеваном посебном марљивошћу у таквим предметима).

У овом предмету, подносилац представке је провео скоро четири године свог живота у затвору, без суђења и прописаног јемства. Један по један, домаћи правосудни систем је напуштао разлоге за продужетак његовог притвора, коначно закључивши да постоји новчани износ који би чинио довољно јемство и одвратио оптуженог од бекства. Нема оправдања у списима због чега се до тог закључка није дошло раније – неколико година раније.

По мом мишљењу, сложеност конкретног предмета, који укључује многе потенцијалне сведоке и вишеструко окривљене, није тако велика да буде изговор за кашњење од 45 месеци. Иако се разуман рок не може ценити на апстрактан начин (види, *mutatis mutandis*, пресуда *Stögmüller*, цитирана у горњем тексту, страна 40., став 4.), у прегледу 69 пресуда у вези са чланом 5. став 3. који је доставио S. Trechsel, бивши председник Европске комисије за људска права,¹ постоји само један случај у коме је нађено да четворогодишњи притвор није резултирао утврђивањем повреде (*W. против Швајцарске*, 26. јануар 1993. године, серија А број 254-А).² Владе се често ослањају на сопствене процене сложености предмета, или износе неосноване тврдње о ризику да се утиче на сведоке, како би се оправдало дуже кашњење – а Суд је често одбацао ове тврдње (за један такав списак повреда, у предмету где је повреда члана 5. став 3. нађена због дугог притвора упркос сложености, видети *Dirdizov против Русије*, број 41461/10, ст. 102-08, 27. новембар 2012. године). Заиста, овај Суд је утврђивао повреде у сложеним предметима када је подносилац представке био затворен у краћем року. На пример, у предмету *Toth*

¹ Trechsel, op. cit. 530-531.

² Уочава се разлика између г. W. и г. Луковића: У вези са г. W., он је већ прешао да живи из Швајцарске у Монте Карло, често је посећивао Немачку, Енглеску, Сједињене Америчке Државе и острво Ангила (где је наводно био власник једне банке); он је тако успоставио бројне тесне везе са страним земљама. Штавише, он је неколико пута изјавио да жели да оде да живи у Сједињене Америчке Државе. Постојале су одређене назнаке да је он и даље имао значајна средства на располагању ван своје земље. Штагод би се могло помислити о предмету *W. против Швајцарске* – види издвојено мишљење судије De Meuer: „Подносилац представке је заправо био лишен слободе мало више од четири године пре суђења. Ово мешање у 'правило поштовања слободе појединца' и претпоставке невиности било је тако озбиљно да ја не могу да га сматрам прихватљивим“ – све горе наведена *специфична* разматрања утврђена су и до њих су прописно дошли домаћи судови, што се у предметном случају не може рећи, где Суд налази да су „домаћи судови употребили исто образложење.“

против Аустрије, 12. децембар 1991. године, ст. 74-78, серија А број 224, Суд је нашао да је до повреде члана 5. став 3. дошло због једанаест месеци неактивности пре суђења, а сложеност предмета (обимни докази из неколико земаља, као и вишеструке оптужбе и окривљени) није оправдала неразумно дуг притвор.

Већина је утврдила да наводно учешће оптуженог у организованом криминалу оправдава његов продужени притвор (став 46., цитира *Tomecki против Пољске*, број 47944/06, став 29., 20. мај 2008. године). У том случају (у ком је реч о притвору краћем него у овом предмету), подносилац представке је био становник друге земље, већ је једном био у бекству, и покушао је да изврши притисак на друге две оптужене странке (исто, ст. 8-10). У предмету *Tomecki* Суд је квалификовао своје образложење истичући да је у „специфичним околностима случаја, ризик који проистиче из природе криминалних радњи подносиоца представке *стварно постојао* и оправдавао његово држање у притвору у релевантном периоду“ (став 35., нагласак додат). Тај предмет је проста аналогија; – у постојећем предмету подносиоцу представке је на крају прихваћено јемство, а тврдње о могућности његовог бекства биле су великим делом спекулације.

Пресуда у конкретном случају наводи следеће (став 53.):

„Иако је тачно да су домаћи судови употребљавали исто образложење у вези са овим основом током боравка подносиоца представке у притвору и да је протеком времена овај основ постао неизбежно мање релевантан, Суд не може само на основу тога да закључи да власти нису имале разумне разлоге да га држе у притвору како би спречиле његово бекство (упоредити са *Panchenko против Русије*, број 45100/98, став 106., 8. фебруар 2005. године). Имајући у виду природу случаја (наиме, случај озбиљне корупције), било је разумно веровати да је ризик од бекства подносиоца представке постојао током целог његовог притвора пре суђења. Образложење домаћих судова да су контакти са другим цариницима, које је подносилац представке успоставио током рада у Србији и иностранству, могли да му омогуће да побегне не чине се произвољним.”

Суд се овде ослања на једну врсту *a contrario* тумачења предмета *Panchenko*. У предмету *Panchenko* Суд је нашао да су одлуке о продужењу притвора пре суђења подносиоца представке биле стереотипно формулисане и у форми резимеа. У овој пресуди утврђено је да се исто образложење примењује током целог притвора подносиоца представке, али његова важност није разматрана.

У вези са тежином кривичног дела (или могућношћу озбиљне казне), што се чини истакнутим разматрањем у горе наведеном образложењу Суда, то није довољан основ сам по себи, бар у светлу наше судске праксе. Штавише, сам Суд се ослања на супротан налаз Врховног суда, који је већ 19. новембра 2007. године утврдио да основи озбиљне природе кривичних дела за које се подносилац представке теретио и озбиљност казне која би се могла одредити нису задовољени у случају подносиоца представке (став 51.).

Тачно је да постоје случајеви у којима је Суд нашао да је „опасност од бекства подносиоца представке био други главни основ на који су се позвали [домаћи] судови“ (*Van der Tang против Шпаније*, 13. јул 1995. године, став 64., серија А број 321). Али, ризик од бекства је генерално специфичнији: на пример, у пресуди *Van der Tang*, подносилац представке (исто као и у пресуди *Tomecki*, види у горњем тексту) био је странац без пребивалишта, који није имао везе или имовину у тој земљи, и са породицом и коренима у другој земљи. (Штавише, он је заиста касније побегао.) То су чињенице – за разлику од чистих спекулација српских судова „да би подносилац представке могао имати“ контакте у иностранству као цариник. Што је још важније, таква претпоставка да постоји ризик од његовог бекства на основу веза у иностранству не може се сама по себи сматрати довољним основом која оправдава притвор. Преостаје да се утврди да ли су национални органи показали „посебну марљивост“ у вођењу поступка (види *Van der Tang*, став 67.). О овом питању се једноставно не говори у пресуди. Уместо тога Суд се задовољио позивањем на разлоге домаћих судова, у смислу да се у светлу [претпостављених] контаката подносиоца представке са другим цариницима у иностранству то образложење „не чини произвољним“. Али то што се чини да нема произвољности (што се састоји од природе претпоставки која „није неразумна“) свакако није исто као „довољно“ када је реч о оправдању притвора пре суђења од четрдесет пет месеци, посебно ако се разуме да је сама институција притвора „одступање од правила поштовања слободе појединца.“ Чак и да је оцена ризика бекства подносиоца представке заснована на претпоставци да је имао контакте у иностранству, а не на стереотипним општим појмовима, то само по себи не би требало да оправда ни претерано кашњење у одлучивању о јемства, ни пропуст да се размотре алтернативне превентивне мере (види *Jablonski*, цитиран у горњем тексту, став 83.).

Како би даље ојачали своју аргументацију у вези са организованим криминалом, већина цитира предмет *Ваќ против Пољске*, број 7870/04, став 57., 16. јануар 2007. године, који се опет

ослања на предмет *Celejewski против Пољске*, број 17584/04, став 37., 4. мај 2006. године. Многа мишљења из предмета *Celejewski* могла би се овде репродуковати реч по реч (ст. 38-40):

„[Ч]ак и када се због посебних околности предмета, притвор продужује изван времена уопштено прихваћеног према пракси Суда, посебно јаки разлози су потребни да би се то оправдало. У околностима конкретног предмета, Суд налази да са протеклом времена, тежина запрећене казне, сама или у вези са другим основама на које се власти ослањају, не може се прихватити као довољно оправдање да се подносилац представке држи у притвору у веома дугом периоду од скоро четири године....Суд закључује да, чак и када се узме у обзир посебна потешкоћа да је реч о предмету који се тиче организоване криминалне групе, разлози који су дали домаће власти нису били „довољни“ и „релевантни“ да оправдају притвор подносиоца представке од три године, девет месеци и петнаест дана.“

Чак и у предметима организованог криминала где кашњење суђења може бити оправдано, дозвољено кашњење не може бити без краја. Дужина кашњења мора бити разумно ограничена његовом неопходношћу, неопходношћу коју аргументи Владе о организованом криминалу и контактима у иностранству овде не показују. Скоро четири године једноставно је предуго у одсуству изузетних околности, и имајући у виду недостатак релевантних и довољних основа, или било каквог показивања посебне марљивости, ја бих нашао да је држава повредила права подносиоца представке из члана 5. став 3.